

Černušák, Tomáš

**Intuíce jako předpoklad aktivity papežských nunciů ve střední Evropě :
příklady Germanica Malaspiny a Antonia Caetaniho z přelomu 16. a 17.
století.**

Studia historica Brunensia. 2013, vol. 60, iss. 1-2, pp. [177]-187

ISBN 978-80-210-7685-3

ISSN 1803-7429 (print); ISSN 2336-4513 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132825>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

TOMÁŠ ČERNUŠÁK

INTUICE JAKO PŘEDPOKLAD AKTIVITY PAPEŽSKÝCH NUNCIŮ VE STŘEDNÍ EVROPĚ*

Příklady Germanica Malaspiny a Antonia Caetaniho
z přelomu 16. a 17. století

Abstract:

Intuition and foresight were very important preconditions of the papal nuncios. These features enabled them to act in the spirit of Curia diplomacy without any direct consultations with Rome if the situation required this. However, the nuncios' right or wrong steps could have led to unpleasant consequences, which can be seen on two examples from the Prague nunciature from the turn of the 16th and 17th century.

Key words:

Intuition – Nuntiature – Popedom – Prague

Transformace středověkých státních útvarů ve státy moderní a s tím související ekonomické a sociální proměny vytvořily na prahu raného novověku i potřebu nového mezistátního diplomatického zastoupení, které by dosavadní systém mimořádných vyslanců, vysílaných od případu k případu, nahradilo stálým diplomatickým zastoupením.¹ Důležité postavení při změnách systému diplomatického zastoupení v jednotlivých státech patří Papežskému Stolci. Ten v průběhu 16. století pokryl evropský kontinent sítí papežských nunciatur. První z nich začala působit již za pontifikátu papeže Julia II. (1503–1513) v Benátkách a brzy ji následovaly nunciatury

* Studie vznikla s podporou projektu GA ČR 13-08362S „Edice korespondence papežského nuncia u císařského dvora v Praze Antonia Caetaniho – závěrečný svazek (červenec 1609 – leden 1611)“.

¹ W a l f , Knut: *Die Entwicklung des päpstlichen Gesandtschaftswesens in dem Zeitabschnitt zwischen Dekretalenrecht und Wiener Kongress (1159–1815)*. München 1966, s. 55, 74.

v Milánsku, Španělsku, Francii a u císařského dvora. Na konci 16. století jich existovalo již třináct. Jednotliví nunciové měli poměrně rozsáhlé církevně-právní kompetence a výhodu diplomatického statutu své osoby. Stali se zdrojem pravidelných informací pro římskou kurii a současně plnili i roli přímého zástupce papeže a jeho zájmů.² K výrazné reformě sítě nunciatur došlo za pontifikátu Řehoře XIII. (1572–1585), který je využíval nejen k posilování bilaterálních vztahů vůči jednotlivým mocnostem, ale i k prosazování reformních cílů církve v duchu tridentského koncilu a k intenzivnější rekatolizaci zvláště v oblasti střední Evropy, kde byly pozice katolické církve dlouhodobě oslabeny či ohroženy protestantismem.³

Mezi jednotlivými nunciaturami a Státním sekretariátem v Římě, který měl na starosti zahraniční záležitosti Papežského Stolce, existovala poměrně čilá komunikace. Nunciové zasilali ve víceméně pravidelných intervalech do Říma své depeše s informacemi o dění ve sféře svého působení, z Říma zase dostávali nazpět instrukce či dotazy anebo i pro ně další užitečné informace. Důležité informace, které měly zůstat ukryty před případným prozrazením, byly na obou stranách komunikace šifrovány. Jednotlivé listy jak na nunciaturách, tak ve Státním sekretariátu byly po zhotovení čistopisů svěřeny kurýřům, kteří je transportovali na určená místa. Jejich cesty byly různě dlouhé, v případě vzdálených nunciatur a špatného počasí to mohlo být i několik týdnů.⁴ Některé události a situace v zemích, kde nunciové působili, si však vyžadovaly rychlé nebo i okamžité rozhodnutí. Nunciové byli na počátku své diplomatické mise vybaveni hlavní instrukcí, která stručně sumarizovala jejich úkoly a poslání.⁵ Vývoj situace v dané oblasti

² K vývoji papežských nunciatur v 16. století viz – W a l f , K.: *Die Entwicklung*, s. 76–87; P i e p e r , Anton: *Zur Entstehungsgeschichte der ständigen Nuntiatoren*. Freiburg i. B. 1894; B l e t , Pierre: *Histoire de la Représentation Diplomatique du Saint Siègle des origines à l'aube du XIXe siècle*. Città del Vaticano 1982, s. 175–334.

³ W a l f , K.: *Die Entwicklung*, s. 114–128; K o l l e r , Alexander: „...ut infirma confirmaret, disrupta consolidaret, depravata converteret“, *Grundlinien der Deutschlandpolitik Gregors XIII.* Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento/Jahrbuch des italienisch-deutsches historischen Instituts in Trient 30, 2004, s. 391–404.

⁴ Obecně k charakteristice nunciaturní korespondence viz – S t l o u k a l , Karel: *Papežská politika a císařský dvůr pražský na přelomu XVI. a XVII. věku*. Praha 1925, s. 78–85; Š u s t a , Josef: *Die Römische Kurie und das Concil von Trient unter Pius IV.* *Actenstücke zur Geschichte des Concils von Trient*. 1. Band, Wien 1904, s. XXXIV–XXXVII.

⁵ Hlavní (generální) instrukce papežů pro nuncie jsou průběžně vydávány Německým historickým ústavem v Římě. Dosud byly vydány edice hlavních instrukcí za pontifikáty Klementa VIII. (1592–1605), Pavla V. (1605–1621) a Řehoře XV. (1621–1623) – *Die Hauptinstruktionen Clemens VIII. für die Nuntien und Legaten an den europäischen Fürstenhöfen 1592–1605*, bearb. von Klaus Jaitner, Tübingen 1984; *Le istruzio-*

působnosti šel mnohdy jiným směrem, než bylo v instrukci uvedeno, a je proto zřejmé, že vzhledem k délce komunikace mezi nunciaturami a Státním sekretariátem byli jednotliví nunciové ve svém rozhodování a jednání odkázáni velmi často v podstatě jen na sebe a sami tak nesli tíhu, odpovědnost a komplikace zahraniční politiky římské kurie ve svěřené oblasti.⁶ Důvěra papeže v osobu vybraného nuncia byla tedy značná. Odpovědnosti posílání nunciů odpovídaly i předpoklady, které se s touto funkcí pojily. Při výběru vhodných kandidátů hrály kromě duchovního postavení a nepochybně i zařazení do sociální sítě v okruhu papeže⁷ důležitou roli i osobní vlastnosti každého z nunciů. Hlavní instrukce z přelomu 16. a 17. století na ně velmi často přímo poukazují. K nejdůležitějším osobním rysům nunciů měla tak patřit rozvážnost (*prudenza*), obratnost (*destrezza*), bezúhonný život (*integrità; virtù; buona vita*) a horlivost ve víře (*zelo; pietà*). K méně uváděným charakteristikám patřila například urozenost (*nobiltà*), diplomatické zkušenosti (*esperienza*), patřičné vzdělání (*dottrina; scienza*), dobré společenské způsoby (*maniere*), pečlivost (*diligenza; industria*) a činnost (*efficacia*).⁸

Ačkoliv to mezi těmito hlavními charakteristikami explicitně uvedeno není, musel být každý nuncius nepochybně schopen jednat i s jistou diplomatickou intuicí a předvídavostí. Ty mu totiž umožňovaly v situacích, kdy se musel rozhodovat bez předběžné konzultace s Římem, postupovat v patřičném souladu s obecným zaměřením kuriální diplomacie. Správný nebo naopak chybný krok mohl vést k nepříjemným důsledkům – jak pro Papežský Stolec, tak pro nuncia samotného. Velmi dobře to ukazují dva příklady z prostředí pražské nunciatury, které se odehrály v relativně krátkém časovém rozmezí na přelomu 16. a 17. století.

První se týká papežského nuncia u císařského dvora v Praze Germanica Malaspiny. Malaspina v době svého pražského působení rozhodně nebyl v oblasti diplomacie žádným začátečníkem. V letech 1572–1577 byl činný

ni generali di Paolo V ai diplomatici pontifici 1605–1621, a cura di Silvano Giordano, Tübingen 2003; *Die Hauptinstruktionen Gregors XV. für die Nuntien und Gesandten an den europäischen Fürstenhöfen 1621–1623*, bearb. Klaus Jaitner, Tübingen 1997. Instrukce z doby pontifikátu Urbana VIII. z let 1623–1644 jsou v současnosti připravovány.

⁶ S t l o u k a l , K.: *Papežská politika*, s. 82.

⁷ K tomu viz – R e i n h a r d , Wolfgang: *Freunde und Kreaturen, „Verflechtung“ als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen Römische Oligarchie um 1600*. München 1979.

⁸ K o l l e r , Alexander: *Prudenza, zelo e talento, Zu Aufgaben und Profil eines nachtridentinischen Nuntius*. In: *Staatsmacht und Seelenheit, Gegenreformation und Geheimprotestantismus in der Habsburgermonarchie*. Hg. von R. Leeb – S. C. Pils – T. Winkelbauer. München 2007, s. 45–59.

jako sekretář na nunciatuře ve Španělsku a od r. 1580 byl jmenován vůbec prvním nunciem ve Štýrském Hradci. Velice činně se zde věnoval aktivitám směřujícím k restauraci katolicismu a k získávání podpory v zápase Habsburků proti Turkům. Teprve v roce 1583 přijal Malaspina biskupskou hodnost, když byl jmenován biskupem v San Severu v italské Puglii. Vážná církevní krize, která vypukla v Kolíně nad Rýnem konverzí zdejšího arcibiskupa a kurfiřta Gebharda Truchssasse von Waldburg k protestantismu, jej přivedla v roce 1583 do tohoto města, kde spolu s papežským komisařem Minuccio Minuccim a tehdejšími nunciem u císařského dvora Francescem Bonomim prosazovali volbu nového arcibiskupa, jímž se nakonec stal Ernst von Bayern.⁹ Malaspina krátce nato Bonomiho v jeho funkci nahradil. Jmenovací dekret vystavil pro Malaspinu papež Řehoř XIII. dne 20. října 1584 a v prosinci téhož roku se již nový nuncius ujal svého úřadu v Praze.¹⁰

Důležitým prvkem jeho aktivity coby nuncia v Praze bylo prosazování realizace generální vizitace duchovenstva v českých zemích.¹¹ Poprvé o ní Malaspina jednal s Vilémem z Rožmberka začátkem ledna 1585.¹² V únoru dostal k záměru vizitace i souhlas z Říma.¹³ Tehdy též informoval o jednání Rožmberka s císařem, kde mu spolu s jinými katolickými pány navrhli, aby generální vizitace země byla provedena.¹⁴ Myšlenka skutečně císaře zaujala a podnikl záhy kroky k jejímu uskutečnění. Nuncius Malaspina ve své zprávě do Říma z května 1585 vkládal do císařovy iniciativy velké naděje. Poznání stavu církve a prosazení církevní disciplíny může podle něj tvořit dobrý základ i pro pozdější potlačení herezí.¹⁵ A skutečně, dne 21. května napsal Malaspina do Říma o vydání císařského dekretu ke generální vizitaci. Jejím očekávaným výsledkem mělo být nejen publikování dekretů tridentského koncilu na svolaném synodu, ale i náprava církevní disciplíny,

⁹ P a s t o r , Ludwig: *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters*. 9. Bd. Freiburg i. B. 1923, s. 647–657.

¹⁰ K životu Germanica Malaspiny viz – *Nuntiatuiberichte aus Deutschland 1585–1590. II. Die Nuntiatu am Kaiserhofe, Germanico Malaspina und Filippo Sega* (= NBD 1585–1590). Edd. R. Reichenberger. Paderborn 1905, s. XIII–XV; *Dizionario Biografico degli Italiani* (= DBI), 67. Bd., s. 776–779 (zde i další literatura).

¹¹ Tento požadavek zdůraznil již ve svém programovém memorandu katolické konfessionalizace českých zemí z roku 1584 Malaspinův předchůdce Francesco Bonomi. K jeho působení v Čechách viz – S t l o u k a l , Karel: *Počátky nunciatury v Praze, Bonhomini v Čechách v letech 1581–1584*. ČCH 34, 1928, s. 1–24, 237–279.

¹² NBD 1585–1590, č. 17, s. 22–27.

¹³ Tamtéž, č. 29, s. 45–46.

¹⁴ Tamtéž, č. 32, s. 51–56.

¹⁵ Tamtéž, č. 50, s. 84–85.

zejména potlačení tolik rozšířeného kněžského konkubinátu.¹⁶ Vlastní císařský dekret, datovaný 31. březnem 1585, byl připojen k nunciaturní korespondenci. Císař v dekretu uznal nutnost vizitace duchovenstva a pověřil její realizaci v českém království nuncia Malaspinu a několik dalších církevních prelátů. Jejich úkolem bylo provést důslednou kontrolu a nápravu katolického kléru, a to jak diecézního, tak řeholního.¹⁷

Císařský dekret pověřující nuncia Malaspinu generální vizitací Čech však v Římě představoval závažný problém. Podle dobrozdání dochovaného ve Vatikánském tajném archivu pokládal nedávno zvolený nástupce Řehoře XIII. Sixtus V. (1585–1590) přijetí dekretu nunciem za velmi vážnou chybu.¹⁸ Papež nebyl obecně proti realizaci vizitace, vždyť se jednalo o součást papežských plánů pro oblast českých zemí. Kurii však vadilo, že se vizitace měla uskutečnit pod autoritou císaře, a nikoliv papeže.¹⁹ Malaspina si byl možnosti konfliktu těchto zájmů evidentně vědom, když v depeši oznamující vydání dekretu psal, že daná forma rozhodně nechce omezit papežskou autoritu, ale byla zvolena s ohledem na větší poslušnost zdejšího kléru.²⁰ Toto vysvětlení však v Římě příliš nezabralo. Papež byl tak nespokojen s přijetím císařského dekretu nunciem Malaspinem, že uvažoval o jeho okamžitém odvolání.²¹

U císařského dvora v Praze postoj papeže nechápali. Jak sdělil Malaspina v depeši z 13. srpna, císař a jeho rádci byli stanoviskem papeže překvapeni. Nejen že již byl dán souhlas konat vizitaci s papežskou pravomocí, ale nuncius byl současně postaven do čela císařských komisařů.²² Malaspina pak poslal do Říma rovněž informaci o žádosti českých církevních prelátů i jiných osob, aby papeži objasnil škody, které by mohly nastat kvůli odložení vizitace.²³ Plán na vizitaci se pokoušel obhájit i sám Malaspina a to hned několikrát. Dne 3. září 1585 poněkud nestandardně adresoval svoji depeši přímo papeži. Katolické církvi podle něj hrozí velké škody, pokud se vizitace neuskuteční. Už nyní jsou fary předávány heretikům, katoličtí páni se odmítají angažovat v zápase proti nim, protože vidí neřádný život kléru a řeholníků. Podle Malaspiny je ke generální vizitaci nejpříhodnější čas – kladně jsou jí nakloněni jak panovník, tak šlechta a duchovenstvo.

¹⁶ Tamtéž, č. 53, s. 87–90.

¹⁷ Tamtéž, č. 54, s. 90–93.

¹⁸ Tamtéž, s. 90, pozn. 2.

¹⁹ Tamtéž, č. 67, s. 125.

²⁰ Tamtéž, č. 53, s. 88.

²¹ Tamtéž, č. 67, s. 125, zejména pozn. 4.

²² Tamtéž, č. 75, s. 144.

²³ Tamtéž, č. 78, s. 153.

Vysláním dobrého vizitátora papež nemůže nic ztratit na své pravomoci.²⁴ Záhy poté Malaspina vypracoval zajímavé dobrozdání, kde zhodnotil stav církve v českých zemích a ukázal, jaké priority je nutné podpořit – sjednotit utrakvisty s katolickou církví, zřídit katolickou univerzitu a fary v Praze, zřídit katolického tiskaře, potlačit tiskaře nekatolíků. Ale především se podle Malaspiny musí uskutečnit generální vizitace spojená se zveřejněním dekretů tridentského koncilu na svolaném synodu.²⁵ V listopadu 1585 se nuncius Malaspina obrátil na bavorského vévodu Viléma V., aby se za něj ve věci vizitace v Čechách přimluvil jak u císaře, tak u papeže.²⁶ Naposledy doporučoval realizaci vizitace ve své zprávě o poměrech v Německu z 28. ledna 1586, která byla určena pro papeže Sixta V.²⁷ Tou dobou již však patrně věděl, že bude brzy ve funkci apoštolského nuncia u císařského dvora nahrazen někým jiným, konkrétně Filippem Segou, který do Prahy dorazil v první polovině dubna 1586.²⁸

Druhý případ se týká jeho nástupce v úřadě nuncia u císařského dvora v Praze Antonia Caetaniho, který zde působil o více než dvacet let později, konkrétně v letech 1607–1611. Praha se stala jeho prvním působištěm coby papežského diplomata, předtím se účastnil pouze diplomatické mise svého strýce kardinála Enrica Caetaniho do Polska v letech 1596–1597.²⁹

Nuncius Caetani v prvních letech své činnosti u císařského dvora v Praze obracel velmi aktivně svoji pozornost mimo jiné na napjatou náboženskou a politickou situaci v Německu. V této době se začala v tamních katolických kruzích intenzivně probírat otázka založení určitého vojenského obranného spolku katolických mocností. Výrazným podnětem se stala zostřená náboženská polarizace, která se vyvinula v Německu po obsazení města Donauwörth bavorským vojskem v prosinci 1607³⁰ a po rozpadu říšského sněmu v Řezně na jaře roku 1608.³¹ Část protestantských vládců, kterým se na sněmu v Řeznu podařilo překlenout vzájemné náboženské rozdíly, pak

²⁴ Tamtéž, Nr. 79, č. 154–156.

²⁵ Tamtéž, Nr. 83, č. 163–169.

²⁶ Tamtéž, Nr. 98, č. 208–209.

²⁷ Tamtéž, Nr. 100, č. 211–216.

²⁸ Tamtéž, Nr. 110, č. 224–226.

²⁹ Jeho životopis souhrnně viz DBI 16, s. 148–154.

³⁰ K událostem ohledně města Donauwörth viz například – B r e i t l i n g , Richard: *Der Streit um Donauwörth 1605–1611*. Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte 2, 1929, s. 275–298; S t i e v e , Felix. *Ursprung des dreissigjährigen Krieges 1607–1619*. 1. Bd. Der Kampf um Donauwörth im Zusammenhang der Reichsgeschichte. München 1875.

³¹ N e u e r - L a n d f r i e d , Franziska: *Die katholische Liga. Gründung, Neugründung und Organisation eines Sonderbundes 1608–1620*. Kallmünz 1968, s. 30–31;

viděla jako řešení nastalé situace založení vlastního spolku defenzivního charakteru, k čemuž došlo 14. května 1608 v Ahausenu u Nördlingenu.³² Přibližně v téže době se jednání o založení analogického katolického spolku intenzivně chopil bavorský vévoda Maxmilián, který již v první polovině roku 1608 vešel v kontakt s čelními německými duchovními knížaty. Spolek měl podle jeho záměru hájit zájmy katolíků proti rozpínavosti protestantů. Reakce německých prelátů však byly zpočátku značně rozpačité a nejisté. Někteří s plánem jednoznačně souhlasili, ale většina z nich se k vévodově iniciativě stavěla dosti nedůvěřivě.³³ Nebylo proto nic zvláštního, když Maxmilián začal shánět podporu pro svůj nápad u Papežského Stolce, který mohl na německé preláty působit výrazně přesvědčivě.³⁴

Příležitost k představení ideje ligy katolických vládců Papežskému Stolicí nastala v souvislosti s návštěvou vyslance bavorského vévody dr. Otty Forstenheusera v Praze, jejíž hlavním cílem bylo projednání záležitosti bavorské držby města Donauwörth s císařem. Forstenheuser dorazil do Prahy koncem září 1608.³⁵ Při prvním setkání s nunciem Caetaním, které se uskutečnilo někdy začátkem října, informoval důvěrně Forstenheuser Caetaního o bavorské iniciativě. Hlavním důvodem pro založení spolku katolických mocností je údajná skutečnost, že podobný spolek již založila německá protestantská knížata, která jeho prostřednictvím chtějí usurpovat církevní majetek v Německu. Vévoda Maxmilián zamýšlel spolek katolických vládců, který měl být jakousi odpovědí na tento spolek protestantský, pojmut v poněkud širším měřítku. Předpokládal totiž, že se do něj zapojí nejen německá duchovní knížata, ale i katoličtí vládci mimo Německo – italská knížata a králové Francie a Španělska. Caetani o celém plánu hned 6. října informoval šifrou Řím.³⁶ Při druhém setkání, které se uskutečnilo dne 10. října, přinesl Forstenheuser Caetanimu důvody pro založení Katolické

E g l o f f s t e i n , Hermann: *Der Reichstag zu Regensburg im Jahre 1608*. München 1886.

32 Ke vzniku protestantské Unie viz například R i t t e r , Moritz: *Geschichte der Union von den Vorbereitungen des Bundes bis zum Tode Kaiser Rudolfs II. 1598–1612*. Bde. 1–2. Schaffhausen 1867–1873.

33 F. N e u e r - L a n d f r i e d , *Die katholische Liga*, s. 36–46, 50–53; L i t z e n - b u r g e r , Andrea: *Kurfürst Johann Schweikard von Kronberg als Erzkanzler, Mainzer Reichspolitik am Vorabend des Dreissigjährigen Krieges (1604–1619)*. Stuttgart 1985, s. 223–224.

34 N e u e r - L a n d f r i e d , F.: *Die katholische Liga*, s. 46–49.

35 O misi dr. Forstenheusera do Prahy na podzim roku 1608 viz N e u e r - L a n d - f r i e d , F.: *Die katholische Liga*, s. 53–54.

36 *Epistulae et acta Antonii Caetani 1607–1611. Pars IV. September 1608 – Junius 1609* (= EAAC IV). Edd. T. Černušák, Pragae 2013, č. 52, s. 50–53.

ligy písemně shrnuté,³⁷ jak si to Caetani vyžádal minule. Z obou jednání diplomatů jasně vyplynulo, že bavorský vévoda potřeboval pomoc papeže v několika oblastech – jednak, aby z titulu svého postavení zapůsobil na dosud nerozhodnuté německé preláty, stejně jako na mimoněmecké katolické vládcy, aby je sjednotil, a v neposlední řadě aby se do chystaného projektu zapojil svojí přímou finanční podporou.³⁸

Ačkoliv Caetanimu celý nápad bavorského vévody Maxmiliána zněl zajímavě, stavěl se k němu již od počátku velmi rezervovaně. Střízlivý postoj zaznívá již v první citované depeši z 6. října. Při setkání 10. října pak Caetani shrnul důvody svých pochybností do dvou bodů. Upozornil jednak na skutečnost, že finanční zdroje Papežského Stolce jsou momentálně značně omezené a dále pak poukázal na to, že zatím ani není zcela jisté, jestli protestanti v Německu vůbec nějaký spolek založili. Podobný odstup jako Caetani si uchoval – evidentně především na základě Caetaniho informací – i kardinál Scipio Borghese, který tehdy stál v čele Státního sekretariátu v Římě. V instrukci z 1. listopadu 1608, kde reagoval na první Caetaniho informace ze setkání s Forstenheuserem, napsal do Prahy, že plán bavorského vévody má několik nedostatků. Především je vůbec nejistá existence nějakého protestantského spolku, stejně tak jako možnost, že by něco podobného mohlo vzniknout u katolíků. Dalším důležitým problémem pak pro Papežský Stolec byla nejasné otázka, nakolik se v plánu počítá s rakouskými Habsburky.³⁹ Rezervovaná pozice je patrná také z další Caetaniho depeše z 10. listopadu, kde vlastně vysvětlil její pravé důvody, že totiž za stávající nejistoty bude lepší situaci v Německu dále nezneklidňovat zřízením nějakého spolku katolických vládců.⁴⁰

Podpořen Borgheseho instrukcí z 1. listopadu se sešel nuncius Caetani znovu s Forstenheuserem dne 14. listopadu 1608. Caetani v rozhovoru uvedl, že papeže situace v Německu velmi zajímá. Nejprve však musí spolehlivě vědět, zda vůbec a kdy přesně došlo k založení spolku protestantských knížat, protože teprve na základě této skutečnosti lze případně uvažovat, jestli je vhodné založit podobný spolek také ze strany katolické. Caetani proto požádal Forstenheusera, aby mu bavorský vévoda poskytl ještě další přesnější informace. Zároveň jej však upozornil na současné značně omezené možnosti papežské pokladny.⁴¹ K poslednímu, patrně jen krátké-

³⁷ Tento dokument viz Archivio Segreto Vaticano, Fondo Borghese, serie II, 163, f. 307r.

³⁸ EAAC IV, č. 59, s. 57.

³⁹ Tamtéž, č. 89,2, s. 82.

⁴⁰ Tamtéž, č. 106,1, s. 94–95.

⁴¹ Tamtéž, č. 122,1, s. 106

mu setkání s Forstenheuserem v Praze pak došlo dne 20. listopadu 1608.⁴² Nuncius Caetani o něm informoval Řím v šifře o čtyři dny později. Musel však pouze konstatovat, že od bavorského vévody podrobnější informace k jeho záměrům, jak o to žádal dříve, stále ještě nedostal.⁴³

Přestože Caetani prezentoval rezervovaný postoj Papežského stolce v opatrných diplomatických formulacích, způsobil na bavorské straně pravděpodobně přece jen jisté rozladění. V následujících měsících totiž další přímá jednání v otázce ligy katolických vládců ustrnula.⁴⁴

V dubnu roku 1609 však došlo k tomu, že Antonio Caetani svůj dosavadní opatrný postoj výrazně přehodnotil. K události, která jej k tomuto obratu podnítila, došlo právě v Německu. Začátkem dubna 1609 totiž falcký kurfiřt Friedrich IV. nechal vojensky obsadit městečko Bruchsal, které patřilo k majetku špýrského biskupa.⁴⁵ Pražský nuncius byl touto událostí velice znepokojen a ihned informoval Řím v depeši z 27. dubna. Současně s tím sdělil svůj názor, že se jedná o jasný signál, že protestanti usilují o záhuby katolické církve v Německu a je tedy podle něj nezbytné vytvořit obrannou ligu proti nim.⁴⁶

Kardinál Borghese na Caetaniho depeši reagoval 16. května 1609. Jeho postoj k lize katolických vládců byl stále ještě nedůvěřivý.⁴⁷ Když však Caetani dne 25. května 1609 zaslal do Říma nové zprávy o dalších lokalitách špýrského biskupství, které nechal vojensky obsadit opět falcký kurfiřt⁴⁸ a záhy na to 1. června i o setkání německých protestantských knížat a zástupců měst ve městě Schwäbisch Hall,⁴⁹ kde mělo údajně dojít k jednání ohledně založení jejich obranné ligy,⁵⁰ postavil se i Papežský Stolec jednoznačně za myšlenku ligy katolické.⁵¹

Tou dobou nuncius Caetani bez předběžné konzultace se Státním sekretariátem a v úzké spolupráci se španělským vyslancem v Praze Baltazarem

42 Ne u e r - L a n d f r i e d , F.: *Die katholische Liga*, s. 54.

43 EAAC IV, č. 131,2, s. 114.

44 P a s t o r , L.: *Geschichte der Päpste*. 12. Bd. Freiburg 1931, s. 523.

45 L i t z e n b u r g e r , A.: *Kurfürst*, s. 224–225; Ne u e r - L a n d f r i e d , F.: *Die katholische Liga*, s. 59.

46 EAAC IV, č. 376, s. 316.

47 Tamtéž, č. 407, s. 344.

48 Tamtéž, č. 428,3, s. 359.

49 K tomuto setkání viz – R i t t e r , Moritz: *Deutsche Geschichte im Zeitalter der Gegenreformation und des Dreissigjährigen Krieges (1555–1648)*. 2. Bd. (1586–1618). Stuttgart 1895, s. 307–308.

50 EAAC IV, č. 446,4, s. 378.

51 Tamtéž, č. 474,2, s. 400.

Zuñigou rozehrál jinou diplomatickou akci v souvislosti s ligou katolických mocností. Jejím cílem bylo získat pro tuto myšlenku španělského krále Filipa III., jehož eventuelní finanční i přímá vojenská účast by mohly znamenat výraznou oporu celému záměru. Aby oba diplomaté nevzbudili žádné podezření, rozhodli se vyslat do Španělska jako svého tajného emisara kapucínského řeholníka Vavřince z Brindisi, působícího v té době v Praze, který se jevil jako důvěryhodná a všestranně přijatelná osoba. Caetani o tom informoval Řím šifrou z 18. května 1609.⁵² Avšak ještě dříve než dostal schválení tohoto záměru z Říma a než tam vůbec jeho šifra mohla dorazit, došlo v Německu k již zmíněnému obsazení majetků špýrského biskupa falckým kurfirtem. Tato událost zřejmě přiměla vyslance Zuñigu a nuncia Caetaniho trochu pozměnit plány. Aby urychlili plánovanou misi, rozhodli se, že vyšlou kapucína Vavřince okamžitě zatím do Bavorska, aby na papežův souhlas čekal tam a neztrácel tak čas.⁵³ K jeho odjezdu však došlo kvůli Vavřincovu onemocnění až v polovině června 1609.⁵⁴ Oficiální souhlas s jeho misí, datovaný v Římě 6. června,⁵⁵ dorazil do Prahy nakonec až po Vavřincově odjezdu do Bavorska. Caetani mu proto tento souhlas zaslal dodatečně s tím, že již může na plánovanou cestu do Španělska vyrazit.⁵⁶ V té době již také vrcholily přípravy na faktické založení Katolické ligy. Změněný postoj řady německých duchovních knížat se nakonec odrazil v uzavření dohody, k níž došlo v Mnichově dne 10. července 1609 a která se pokládá za formální založení tohoto spolku.⁵⁷

Oba představené případy se od sebe nepochybně velmi liší – nejen v období a osobách nunciů, ale i v záležitostech, kterých se týkají a v jejich přímých či nepřímých důsledcích pro další dějinný vývoj i pro oba diplomaty. Spojuje je však skutečnost, že totiž jak nuncius Malaspina, tak nuncius Caetani přistoupili k řešení uvedených záležitostí bez předběžné konzultace se Státním sekretariátem. Museli se tedy opřít pouze o svoji určitou diploma-

⁵² Tamtéž, č. 417, s. 348–349. K misi Vavřince z Brindisi do Španělska a později do Říma viz Ne u e r - L a n d f r i e d , F.: *Die katholische Liga*, s. 73–75, 84–86; R i t t e r , M.: *Deutsche Geschichte* 2, s. 256; Pastor, L.: *Geschichte der Päpste* 12, s. 523, 525.

⁵³ EAAC IV, č. 433,2, s. 363.

⁵⁴ Tamtéž, č. 446,2, s. 378; č. 467, s. 392–393.

⁵⁵ Tamtéž, č. 452, s. 381.

⁵⁶ Tamtéž, č. 477,2, s. 402. Podrobněji k podílu pražské nunciatury na založení Katolické ligy viz Č e r n u š á k , Tomáš: *Pražská nunciatura a počátky Katolické ligy*. ČCH 108, 2010, č. 1, s.114–126

⁵⁷ L i t z e n b u r g e r , A.: *Kurfürst*, s. 224–225; Ne u e r - L a n d f r i e d , F.: *Die katholische Liga*, s. 65–70.

tickou intuici a schopnost postupovat v intencích zájmů Papežského Stolce. Malaspina však akceptoval svůj podíl na císařské vizitaci duchovenstva českých zemí a toto jeho rozhodnutí Řím vyhodnotil jako chybné. Papež Sixtus V. ostře nesouhlasil s přímou účastí svého diplomata na této akci, která navíc i jistým způsobem zasahovala do specifické církevní jurisdikce nad kláštery ve prospěch císaře Rudolfa II. Malaspinův pozdější nástupce Caetani na základě získaných informací vyhodnotil situaci v Německu jako velmi vážnou a přistoupil k přímé podpoře záměru vyslance Zuñigy na vyslání zvláštního emisara ke španělskému králi v otázce Katolické ligy. Jeho samostatné rozhodnutí bylo v Římě hodnoceno – na rozdíl od toho Malaspinova – jako správné. Oba případy se také odrazily v dalších životních osudech obou nunciů. Malaspina se po svém odvolání vrátil do Říma a musel čelit nedůvěře a kritice ze strany papeže Sixta V. a k dalším úkolům v papežské diplomacii se dostal až po jeho smrti. Antonio Caetani svoji misi v Praze ukončil v roce 1611, aby pak nastoupil na další významnou nunciaturu ve Španělsku, kde setrval až do roku 1618. V roce 1621 se za své služby dočkal kardinálského purpuru.

**INTUITION AS A PRECONDITION OF PAPAL Nuncios'
ACTIVITIES IN CENTRAL EUROPE.
Examples of Germanico Malaspina and Antonio Caetani
at the Turn of the 16th and the 17th Century**

Acquisition of information and asserting influence of popedom in the actual area was one of the main tasks of the papal nuntiatures. Judging by the length of communication between each of the nuntiatures and the Secretariat of State in Rome, it was the individual nuncios who had the immediate responsibility for the Papal court policy. Therefore, the nuncios' intuition and foresight were very important preconditions because they enabled the nuncios to act without any direct consultations with Rome and simultaneously keep the spirit of the Curia diplomacy. However, the right or wrong step could have led to unpleasant consequences. This can be seen using two examples from the Prague nunciature from the end of the 16th and the beginning of the 17th century. Although nuncios Germanico Malaspina and Antonio Caetani dealt with different matters, they had one thing in common. They both had to find solutions on their own. Whereas Malaspina's decision was viewed by the Rome Curia as a wrong one, his successor Caetani managed to find a solution which corresponded with the Curia's interests.

